

Metla/Erkki Oksanen

TATISSA on taikaa, VAHVEROSSA on voimaa

"Toukokuussa nousevasta korvasienestä kuluu lokamarraskuussa kasvavaan suppilovahveroon aikaa lähes puoli vuotta. Kun näiden kahden sienilajin väliin lisätään ne 29 muuta kangasmetsiemme kauppasienilajia, riittää sienien ystäville vuoden mittaan runsaasti tunnistettavaa ja poimittavaa."

- Kauko Salo

Metla/Kauko Salo, Essi Puranen

METLA

metsä • tieto • osaaminen • hyvinvointi

Metlassa on tehty marja- ja sienisatotutkimuksia jo yli 30 vuotta. Suositusten marjaennusteiden ohella seurataan nykyisin kiinteästi myös sienien satonäkymiä.

Perinteisesti syksyyn keskittynyt sienikausi on laajentunut ja ruokapöytään poimitaan entistä enemmän sieniherkkuja myös keväällä ja keskikesällä. Erityisesti myöhäissyksyn suppilovahverot, aikamme ”kulttisienet”, ovat olleet poimijoiden kiinnostuksen kohteena viime vuosina.

Sieni on rihmastosta maan pinnalle pulpahtanut itiöemä

Sienet luokitellaan kolmeen pääryhmään: juuri- eli mykorritsienet, lahottajat ja loiset. Juurisienet kasvavat sovussa metsäpuiden, pensaiden ja varpujen kanssa. Yhteispeli hyödyttää molempia osapuolia. Sienirihmaston avulla puu saa vettä ja siihen liuenneita kivennäisaineita. Lisäksi sienijuuri suojaa puiden hentoja juuria tauteja vastaan. Puu luovuttaa puolestaan lehtivihreättömälle sienelle 10–20 prosenttia puun tuottamista yhteyttämistuotteista, joista tärkeimpiä ovat sokerit ja muut itiöemän kasvuun tarvittavat ravinteet. Itiöemä on juuri se sienien maanpäällinen osa, jonka me poimimme.

Kangasmetsien suursienistä 30–40 prosenttia on juurisieniä. Tähän ryhmään kuuluvat muun muassa tatit, rouskut, haperot sekä kelta- ja suppilovahvero. Kauppasienistä lahottajia ovat mesisienet, mustatorvisieni ja huhtasieni. Lampaankääpää ja korvasientä pidetään sekä juurisieninä että lahottajana.

Suomessa kasvavista 2000 suursienilajista pari sataa on syötäviä. Elintarvikeasetuksen mukaan kauppasieniksi on hyväksytty 31 maamme parhainta ruokasienilajia. Kauppasienet ovat yleisiä ja satoisia kangasmetsiemme sieniä, jotka ovat helposti tunnistettavia, eikä niitä yleensä voi sekoittaa myrkkysieniin.

Ravinnoksemme hyödynämme keskimäärin 5–10 yleisintä sienilajia sienien poimijasta riippuen.

Sadot vaihtelevat

Sienisato voi nousta hyvänä satovuonna jopa kahteen tuhanteen miljoonaan kiloon, huonoimmillaan se jää muutama sataan miljoonaan kiloon. Kauppasienien ja muita syötäviä sieniä kasvaa

kangasmetsissä ja ojitetuilla soilla 1200 miljoonaa kiloa.

Poimintakelpoisen ruokasienisadon osuus on 360 miljoonaa kiloa. Tästä määrästä neljännes on yli-ikäisiä, toukkien syömiä tai pilaantuneita sieniä. Vuonna 2003 männynherkkutattia kasvoi Pohjois-Karjalan mäntykankailla jopa 200 kiloa hehtaarilla. Normaaleina tattivuotina lukemat ovat 10–20 kiloa hehtaarilla.

Viime vuosina on otettu talteen 5–9 miljoonaa kiloa ruokasienien, hyvänä sienivuonna 1981 päästiin 12 miljoonaan kiloon. Vuonna 2003 kauppasienien otettiin talteen 13,5 miljoonaa kiloa, mikä on viisi prosenttia kyseisen vuoden poimittavissa olevasta ruokasienisadosta. Määrä on sodan jälkeisen ajan ennätys, ja johtui pääosin erinomaisesta herkkutatti- ja männynherkkutattisadosta. Vuonna 2003 kaikkien ruokasienien talteen otetun sadon arvoksi laskettiin 30 miljoonaa euroa.

Säätila ja myös metsänhoito määräävät satonäkymiä

Sienisadot ja niiden runsaus on monen tekijän summa. Puulajien koostumus, metsän ikä, puuston tiheys ja latvusvarjostus ovat satojen esiintymistä ja määrää sääteleviä tekijöitä. Sienten esiintymiseen vaikuttaa ratkaisevasti myös sademäärä ja kasvukauden ajan lämpötila. Juurisienien ja lahottajien esiintymisen kannalta ratkaisevia tekijöitä ovat humus- ja sammalkerroksen sekä karikkeen paksuus, kosteus ja koostumus.

Avohakkuun jälkeen metsämaan mikroilmasto muuttuu ja pohjakerros kuivuu. Kosteampiin oloihin tottuneet lahottajat häviävät, ja tilalle tulee muun muassa puita lahottavia kääpiä. Myös useimmat juurisienet häviävät

avohakkuualueilta ja ilmestyvät uudelleen seuraavan puusukupolven aikana.

Metsämaan ruhjoutuneisiin kohtiin metsäteiden varrelle voi ilmestyä vielä nummitatteja. Myös korvasieni ilmestyy parin, kolmen vuoden kuluessa korjuukoneiden aiheuttamiin rikkoutumiin ja maanmuokkauksen jälkeisiin. Ojituksen ja lannoituksen ansiosta rämeojikoilla sekä ojamaiden päällä ja reunamilla voi kasvaa muutaman vuoden ajan runsaasti kangasrouskuja ja myrkyllistä pulkkosientä.

Vähäsateisina vuosina hyvät sieniapajat löytyvät luonnontilaisista korpimaisemista. Kangaskorvissa kasvaa männyn seuralaisena kangastatti ja -rousku sekä isohapero ja kehnäsieni. Mustikka- ja puolukkakorvissa esiintyy haapa- ja kalvashaaparousku sekä viini- ja keltahapero.

Sienien tuntosarvet ovat herkkiä ilmansaasteille ja maaperän happamoitumiselle. Sienet keräävät raskasmetalleja ja erilaisia epäpuhtauksia, eikä niitä siksi kannata kerätä tehtaiden lähiympäristöstä eikä kaupunkien puistoista.

Lisätietoja

Vanhempi tutkija Kauko Salo
Metsäntutkimuslaitos
PL 68, 80101 JOENSUU,
puh. 029 532 3034, sähköposti kauko.salo@metla.fi

Marja- ja sienisatotiedotteet Metlan Metinfo-tietopalvelusta
<http://www.metla.fi/metinfo/monikaytto/marjasieni/>